

MERİ STYUARTIN TARİXİ ƏSƏRLƏRİNDƏ İNSANIN MƏNƏVİ BÖHRAN PROBLEMI

Məqalədə XX əsrin görkəmli britaniyalı yazıçılardan biri olan Meri Styuart tarixi əsərlərində insanın mənəvi böhran problemini özünə xas üslubda təsvirəzərə çarpır. Mənəvi böhranın yaranmasına xəyanət, yalan, ayrışeçkilik, ədalətsizlik, aqresivlik, aclıq, ölüm və s. səbəb ola bilər. “Mənəvi böhran əxlaqi dəyərlərin və idealların devalvasiyası və dağılması (dəyərlərin yenidən dəyərləndirilməsi), habelə insan həyatının dərin metafizik (müərrəd) ölçüsünün və onunla bağlı mənənin itirilməsi deməkdir.” [1] Bir cümlə ilə ifadə etsək fərdin daxili aləmi ilə xarici aləmin yaratdığı tərs mütənənasıblıq, istəklərinin reallaşmaması, puç olması və ya mənəvi boşluğun doldurulmaması onu böhrana sürükləyən başlıca səbəblərdəndir. Bəzən isə fərdin hissləri və beyni arasında da olan daimi çəkişmə və qərarəsizliyi onu mənəvi böhrana düşür edir.

Böhranları müxtəlif kateqoriyalara bölmək olar. Buna nümunə olaraq iqtisadi böhran, siyasi böhran, şirkət böhranı, maliyyə böhranı, enerji böhranı, əxlaqi böhran, psixoloji böhran və s. kimi səcıyləndirmək olar. Bu böhranların hər biri insan həyatında iz qoymadan keçmir. Təkcə daxili aləmi güclü olan insan böhranın yaratdığı fəsadlardan maksimum dərəcə minimum itkilərlə çıxır. Meri Styuart öz yolunu seçərkən şəxsiyyətin formalaşdığını və bunun da insanın hiss etdiyi ruhi əzablar nəticəsində yarandığını göstərir. İnsanların daxili aləmi, tərəddüdləri bəzən insanların ruhunu tam məhv edir, çox yorur və ya bəzi hallarda isə bu mübarizə onların özlərinin belə dərk etmədiyi yeni üfüqlər açmağa sövq edir.

İnsanın mənəvi aləmini öyrənən elm psixologiya adlanır və bütün tarix boyunca müxtəlif ölkələrdən müxtəlif yazıçılar, filosoflar insan psixologiyasının mürəkkəbliyini müəyyənəşdirməyə çalışıblar. Onlar insan davranışının məğzini anlamaq üçün müxtəlif üsullardan istifadə edib, bu mövzuda çoxlu monoqrafiyalar, elmi tədqiqat əsərləri və bədii əsərlər qələmə alıblar. İnsan ruhunun mübarizəsi bəşəri mövzudur. Onun dili, dini, milli kimliyi yoxdur. Hər şey insanın daxili mübarizəsində sonlanır. Ən ağlagəlməz şeylər insan mənəviyyatında başlayır və ən ağlagəlməz sonluqlar da insan mənəviyyatında bitir. Bəzi hallarda insanların yaşadıkları mənəvi böhran həyat tərzinə çevrilə bilir və beləliklə insanlar daxili həbsxanalarından xilas ola bilmirlər. İnsan təbiəti çox qəliz və təzadlardan ibarətdir. Çox vaxt insanların davranışlarından, həyat tərzindən edəcəkləri hərəkətləri də müəyyənəşdirmək mümkün deyil.

Meri Styuart yazdığı əsərdə insanların mənəviyyatını bütün çıpağlığı ilə oxucularına nümayiş etdirir. Biz pentalogiyada insanların istədiklərini əldə etməkdən ötrü nələrə qadir olduğunu bariz görürük. Bəzi imkanlarını əldən verməmək və ya istədiklərini əldə etmək üçün insanların ən ağlasığmaz, qorxunc, və ən iyərnc hərəkətlərə əl atması, özlərini danaraq özlərinin hərəkətlərinə uyğun libas geyindirib yenədə məqsədlərinə döğru hərəkət etməsi öz əksini tapmışdır. Əlbəttə əsərdə bu qəbildən olan mənfi hadisələrin baş verdiyi zaman surətlərin qarşısında bəzən aciz, bəzən də laqeyid qalmaq, insanı çıxa bilmədiyi dərin boşluğa sürüklüyə ya süstlüyə apara bilir. Bunun bariz nümunəsini Merlin obrazında tamlıqla görmək olar.

Meri Styuartın qələmə aldığı “Kristal mağara” (“The Cystal Cave”), “Oyuq mağara” (“The Hollow Hills”) və “Sonuncu sehirbazlıq” (“The Last Enchantment”) trilogiyasının əsas qəhrəmanı Merlindir. Ümumiyyətlə yazıçı bu surətə olan marağının meydana gəlməsini bu cür qeyd edir: “Mən kitabxanamda oturub onu (Qarfiled Monmutski “Britaniya krallarının tarixi”) oxuyurdum – xatırlamıram niyə. Cənc, 17 yaşlarında olan Merlinin qurban verilmək üçün Vortiqernin yanına gətirilməsi hissəsinə çatdım. Düşündüm - bu mənim axtardığım hekayətdir.” [2] Qarfiled Monmutski Merlini şeytandan dünyaya gəlmiş yarı insan kimi qələmə verir və onu mahir sehirbaz, cadugar kimi canlandırır. Merlinin şər qüvvələrdən dünyaya gəlməsini Meri Styuart “Kristal mağara” əsərində anası Niniananın uşağı və sevdiyi adamı öz atasından və qardaşından qorumaq üçün dediyi yalan kimi göstərmiş və sonra həqiqətdə onun atasının cəsur sərkərdə və kral nəslindən olan Avreli Ambrozius olması məlum olmuşdur. Yazıçı Merlini adi sehirbaz, cadugar kimi qələmə verməmiş və onu şahzadə, gələcəyi Allahların istəyinə uyğun olaraq müəyyən zaman dilimlərində görmə qabiliyyəti olan və inanclarına xəyanət etməyən insan, memar, həkim, şair, musiqiçi, məsləhətçi kimi qələmə verir.

Merlin surəti bizə baş verən hadisələri nəql edir və eyni zamanda hadisələrin əsas iştirakçısıdır. Onun həyatı uşaqlıqdan məşəqqətli və eyni zamanda təzadlı olur. Əsərdə Merlin surəti tam olaraq istədiklərini etmir və bir çox etdiklərini də istəmir. İlk dəfə bir qadınla olan Merlinin əhvalının kəskin neqativ dəyişməsi və özünü qəbirin işində kimi hiss etməsi nəticəsində başa düşür ki o, malik olduğu gücün əvəzini ödəməlidir. Hər hansı bir qadına olan sevgisi, ehtirası onun ali missiyasını həyata keçirtməyə mane olmamalıdır.

Onun gələcəyi görmək qabiliyyəti ona heç də xoşbəxtlik gətirmir və onu inanclarından asılı edir. Eyni zamanda həyatının necə sonlanacağını bilməsinin ağırlığı və bəzi hadisələrin qarşısını ala bilməməsi hətta onun iştirakçısına çevrilməsi Merlini son dərəcə bədbəxt insana çevirir. O, inacları uğrunda bir çox qurbanlar verir bəzən isə özü ele qurbana çevrilir. Məhz inaclarının əsiri olduğundan o, atasının sadıq dostu, silahdaşı və ona son dərəcə inanan Qersoq Qorloisə istəkləri xaricində xəyanət etmək məcburiyyətində qalır və eyni zamanda özünün seçmək hüququnun olmadığını da qəbul edir. “Bu gecə mən şahzadə deyildim. Taleyi yazan idim, xəyanət etdiyim Qorlua kimi <...> Mən gələcəyin əlində əsir idim.” [3, s.366] Qazandığı acı həyat təcrübələri, baş verənləri qəbul etməklə bərabər Merlində küt itaətlik vardır.

Uter Pendraqon Merlinin əmisi, kral Arturun isə atasıdır. O, ehtiraslarının əsiri və əlində olan hakimiyyəti istəklərini reallaşdırmaqdan ötrü istifadə edən, qardaşı Aureli Ambroziusdan fərqli olaraq krallıq misiyasını tam layiqincə yerinə yetirə bilməyən ratsionallıqdan uzaq yalnız qol gücünə və cəsərinə arxalanan bir insandır. Ümumiyyətlə əfsanələrdə və Qarfiled

⁴⁴ orcid.org/0000-0002-2236-9170 AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu e-mail: paradiseagis@gmail.com

Monmutskinin “Britaniya krallarının tarixi”də də Uter Pendraçon ehtirasını cilovlaya bilməyən və uşaq şıltaqlığı ilə istədiyini əldə etməmiş rahatlaşmayan kral kimi canlandırılır.

Uter Pendraçon Merlindən xahiş edir ki onu sevdiyi qanınla qovuşdursun. O qadın da Qersoq Qorloisin arvadı İqreyndir. Uterin İqreyne göstərdiyi xüsusi maraq Qorloisin heç xoşuna gəlmir. Müşkül vəziyyətə düşən Qersoq Qorlois Merlinə bu mövzu ilə bağlı müraciət edir və ondan kömək istəyir. “Mən əmin idim ki, sənə etibar edə bilərəm. İndiki vəziyyətdə kimin dost, kimin düşmən olduğunu ayırd etmək çətinidir.” [3, s.341] Şəxsiyyətinə və qəhrəmanlığına sonsuz sayda hörməti olan Qersoq Qorloisə qarşı etdiyi səhv hərəkəti, günahı Merlini mənən daha da əzmiş olur və olunan bu arzuolunmaz hərəkət Merlini həyat boyu izləyir və mənəvi rahatçılığa çatmağa qoymur. Bu onun üçün bir növ daimi əziyyətə çevrilir.

Həyatı boyunca isanların bəzi dilemlər qarşısında qalması və bəzən də seçmək şansı olmaması, etdiklərinə görə daim mənəvi əziyyət çəkməsinə gətirib çıxardır. Merlin də bir çox insanlar kimi çıxılmaz vəziyyətdə olduğundan və Allahların ona dikte etdiklərini həyata keçirtmək məqsədilə xəyanətə çıxır açmış olur. Bu təhlükəli ehtirasın ölümcül nəticəsindən Uter həm özünü, həm Merlini, həm də dünyaya gələcək oğlunu (Arturu) günahkar hesab edirdi. Özlüyündə tam təzad təşkil edən Uter ömrünün son illərinə yaxın xəsdəliyi səbəbi ilə hər şeyə ayrı prizmadan baxmağa vadar olur və o günahının nəticəsi olaraq gördüyü və imtina etdiyi on dörd yaşlı oğlu Arturu öz varisi kimi qəbul etməyi qərarlaşdırır.

“Meri Styuartın tarix fəlsəfəsi və Artur pentaloqiyasının janr sintezini” üzrə 2007-ci ildə Yakutskda dissertasiya müdafiə etmiş Andrey Anisimov Merlinin Qersoq Qorloisə qarşı etdiyi hərəkəti bu cür qiymətləndirir: “Merlini məişətdəki mənəviyyat problemləri narahat edirdi. Merlin, Hersoq Qorloisin ölümünə və öz xəyanətinə dərinlən sarsılır. O, bunu etiraf etməkdə özündə güc tapır. Merinin daxilində şərafət vəzifə mübarizə aparır - vəzifəqələbə çalır, “tanrıların iradəsi”. Merlin bunun gec-tez əzəvinə ödəməlidir. Lakin ümdə hədəf xatirinə – ölkənin “zülmət qərqlənməsinə” yol verməyəcək gələcək Britaniyanın Ali kralının (kral Arturun) dünyaya gəlişi nəminə Merlin hər çətinliyə qatlaşmağa hazır idi. Merlin ali kralın dünyaya gəlişinə vasitəçi olmaq və bunun üçün bütün var-qüvvəsini və bacarıqlarını əsirgənmək missiyasını üzərinə götürüb.” [4, s.125]. Həyatı boyu özü satqınlıqlarla və xəyanətlərlə rastlaşan Merlin uşaqlıqdan ətrafda olan təzyiqlə, günahlandırılmanın, şeytanın oğlu damğasının əzabı ilə yaşamağa düçar olmuşdur. Hələ uşaq ikən Cənubi Uels kralı olan babası tərəfindən qayğısızlıq və nifrətlə qarşılır və dayısı Kamlak daim onu saraydan uzaqlaşdırmaq və ya öldürmək planlarını həyata keçirtməyə çalışır. Kamlak Merlini bir gün babasının bağçasına aparıb orda ona gözəl, yetişmiş ərik verir və Merlin bu meyvəni yeməzdən əvvəl bilinməzin onu qoruması və uşaq sadələşməsi ilə “Mən bunu istəmirəm. Onun içi qaradır. Baxsan görərsən.” [3, s.33] demişdir. Kamlak meyvəni əsəbi halda divara çırpır və onun şirəsi divar boyu axır, bu ara arı şirəyə qonur və zəhərin təsirindən ölür. Merlin olanları bu cür xatırlayır “...something had swelled in my throat till I thought I would choke, and the golden evening swam, brilliant, into tears. This was the first time in my life that I remember weeping.” [3, s.34]

İlk göz yaşı və ilk xəyanətlə rastlaşan uşaq ömür boyu bu psixi travmanın yükünü daşıyır və xəyanətin nə dərəcədə insana acı təsir etdiyini çox yaxşı bilir. Bu acı təcrübə nəticəsində insanların öz mənafevləri uğrunda sərhəd tanımaması ilə də tanış olur. Artıq Ərik onda xəyanətin, ölümün simvolu kimi formalaşır. Dayısı Merlini zəhərləməyi bacarmasa da Morqauza (əmisə qızı) bunu çox məharətlə həyata keçirdə biləcək və bu dəfə Merlin artıq xüsusi qabiliyyətləri itirməyə başladığından hadisənin qarşısını ala bilməyəcək və o, içkidəki zəhəri içərkən “There was a taste of apricots in my mouth, sweet and sharp.” [5, s.212] deyəcək. Arturiana tədqiqçisi, professor Reymond Henri Tomson yazığının tarixi əsərlərinə və Merlinə bu gür münasibət bildirir. “The main theme in the trilogy is importance of accepting fate, or, as Merlin calls it, the will of the god. ...It is a wise lesson on how to face the passing of power and death, but the tranquility of Merlin’s acceptance robs the process of drama.” [6, s.50]

Yazıçı keşiş ailəsində böyüdüyündən dini ruh uşaqlıqdan onun canına hopmuş və tarixi əsərlərində də biz ona dəfələrlə rast gəlirik. “Dini psixologiyasında dindarlıq mürəkkəb insan təşəkkülü prosesinin özünəməxsusluğunu təyin edən determinantdır.” [7, s.92] Dini inancların da dominantlıq etdiyi bu ərsdə dini cəhətdən hər hansı bir qanunun və ya cəzanın olduğu müəyyənləşəndə insanlar tərkisilah olur və olanları qəbul edir. Bunun bariz nümunəsi olaraq Arturun bilmədən bacısı Morqauza (ata bir ana ayrı) ilə ehtiraslı gecə keçirməsinin günahı və gələcəkdə onların uşağının olacağı barədə Merlinlə dialoqunda şahid oluruq. (Artur) “ “..., when I admitted my fault. You said I had sinned unknowingly and was innocent. Is innocence, then, to be punished?

(Merlin) “It’s not uncommon.”

(Artur) “The sins of the fathers?”

(Merlin) I recognized the phrase as a quotation from the Christian scriptures. “Uther’s sin,” I said, “visited on you.”” [5, s.88,89]

Keltlərin daim saksonlarla olan müharibə şəraitini, dini ayrışdırılıqlar, insanların pərəkəndəliyi, xaos insanlarda mənəvi böhranın yaranmasına səbəb olurdu. Tarix boyunca dövrünün ən qaranlıq dövrlərindən keçən britaniyalılar bu böhrandan onları xilas edəcək bir qəhrəmana ehtiyac duyurdu. Merlinin çoxsaylı qurbanları nəticəsində bu qəhrəmanın dünyaya gəlməsi. Meri Styuart kral Arturu xilaskar təmsilində qələmə verməklə yanaşı öz şəxsi faciəsini yaşayan insanın daha böyük amillər nəminə öz şəxsi məniyi ikinci plana atmasını məharətlə göstərir. Kral Artur surəti yazığınının “Dərə-təpələr” (“The Hollow Hills”) və “Sonuncu sehrbazlıq” (“The Last Enchantment”) və “Qəzəb günü” (“The Wicked Day”) romanlarında canlandırılmışdır.

On dörd yaşından ideal hökumətlik etmə bacarığı, cəsur döyüşçü olması, sevdiyələrinə qarşı daim mənəvi bərcunu yerinə yetirməsinə baxmayaraq şəxsi həyatında xəyanətlərlə üzleşir, ilk həyat yoldaşını Qviniveranı doğuş zamanı itirir, ikinci evliliyində həyat yoldaşı olan Qvinivera (kral arturun iki həyat yoldaşının da adı Qvinivera idi) ilə hörmət pərdəsinə

götürmələrdə sevgi şevqini yaşaya bilmir və uşaqlıqdan dostluq etdiyi Beduirlə Qviniveranın sevgisindən agahdır. Öz doğma bacısı Morqanın dəfələrlə ona xəyanət edərək krallığı onun əlindən almağa çalışır, digər bacısı Morqauza Arturu cazibəsinin təsirinə salaraq ondan hamilə qalır. Bütün bunlara rağmen kral Artur cəmiyyət arasında öz duruşunu daim qoruyur. “Even when we feel angry, anxious, disgusted, depressed, or in pain, we may smile to express our fortitude, because we wish others to think we are happy, or perhaps we wish to mislead an enemy.” [8, s.181] Bütün bu hadisələrin fonunda Artur xarici aləmlə yanaşı öz daxili aləminin mübarizəsini də davam edir amma bu onu mənən çox yorur. Merlinin qeyd etdiyi kimi atasının günahların əvəzini ödəmək məcburiyyətində qalır.

Şəxsiyyətin formalaşmasında kral Arturun keçdiyi yol çox məşəqqətli olmuşdur. Əslində şəxsiyyət anlayışını müəyyənləşdirmək mübahisəli olmaqla yanaşı eyni zamanda çox qəliz mövzudur. Dünyanın yaranışından bu yana təzadlarla dolu olan şəxsiyyət problemi müxtəlif elm sahələri sosiologiya, fəlsəfə, tarix, ədəbiyyat və əsasən də psixologiya üzrə XX əsrdən bu yana daha produktiv və fərqli yanaşmalarla öz əksini tapmışdır. Qısacası “...şəxsiyyəti anlamaq insan fenomenini anlamaqla birbaşa əlaqədardır. Şəxsiyyət yalnız o zaman insanın əsası, özəyi kimi, onun başlıca parametri, onun eyniləşdirmə vasitəsi kimi şərh oluna bilər ki, antropologiya və insan haqqında biliklər insanın öz təbiətini anlamaq səviyyəsinə yüksəlmiş olsun.” [9, s.138] Şərti olaraq kral Arturun şəxsiyyətinin formalaşmasında yaşadıklarının ona böyük həyat təcrübəsi gətirməsi və onu müdrik, uzaqqörən və ali hökmdara dərəcəsinə ucaltması ilə nəticələnmişdir.

Eyni zamanda mənəvi böhranın yaradıcısı hər hansı bir hadisədə həxli və ya həxsiz olmağın yaxud xeyir və şəri təmsil etməyin deyil, istədiyini həyata keçirdə bilməməyin təəsüflüyüdür. Əsərin mənfi qəhrəmanlarından olan Morqan və Morqauza bacıları etdiklərinin bəd əməllərin qarşılığında cəzalanmanı özlərinə həx saymır və öz xain əməllərini əllərində qalan kiçik imkanlarla belə həyata keçirtməyə çalışırlar. Şəri təmsil edən insan əgər ətrafında xeyrin əlamətlərini görərsə bu onda bir əks reaksiya yaradacaq və öz şərini həyata keçirtmədiyi halda onda bu böhrana səbəb olur. Qısacası sadəcə istədiklərinlə reallığın üst-üstə düşməsi insanda mənəvi rahatlıq yaradır.

Meri Styuartın “Qəzəb günü” əsərinin baş qəhrəmanı kral Arturun Morqauzadan olan qeyri qanuni həm oğlu, həm də bacısı oğludur. Mordreddə bir növ anası Morqauzanın qaranlıq məhvedici kölgəsi və atası Arturun haqq, ədalət işığı öz kimliyini bildiyindən sonra ona yad olan mübarizənin yaranmasına şərait yaradır. Andrey Anisimov Mordred haqqında yazır: “M.Styuart süjetin əsas düyünlərindəki tarixi mənbələrdən və formalaşmış əfsanələrdən uzaqlaşmadan, Mordred obrazının ənənəvi traktovkasını (izahını) əhəmiyyətli dərəcədə dərinləşdirir. Yazıçı “Xain Mordred” obrazını canlandırarkən ənənəvi yollarına meyil etmir. Xeyrlə Şərin mübarizəsinin bitmək bilmədiyi sərt, polyarlaşmış aləmdə yaşayan Mordred özü-özlüyündə ambivalentdir (ikicəhətlidir). Mordred obrazında yazıçı özünü təkmilləşdirməyə qadir olan, lakin, təəssüf ki, özünü məhv yolunu seçən bir insanın taleyini təsvir edir.” [10, s.12] Mənəvi böhran yaşayan birmənalı qəhrəman olmayan Mordredin daxili təzadının yaratdığı dağdıçı qüvvə kral Arturun və özünün ölümü ilə nəticələnir. Kölgəsindən xilas olmağa çalışan Mordred qaranlıqda rahatlıq tapır.

Ədəbiyyat

1. https://studme.org/1419050219292/etika_i_estetika/moralnyy_krizis
2. <https://medium.com/@lovoosh78/интервью-с-мэри-стюарт-4b098eba2f56>
3. Mary Stewart. The Crystal Cave. Fawcett Crest. New York, 1989, p: 384
4. Анисимов А.Б.Философия истории и жанровый синтезмартуровскойпенталогии Мэри Стюарт. Якутск 2007, 219 с.
5. Mary Stewart. The Last Enchantment. Fawcett Crest. New York, 1984, p:480
6. Raymond H. Thompson. The return from Avalon: a study of the Arthurian legend in modern fiction, Greenwood Press - Westport, Connecticut - London England, 1985, p:207
7. Татьяна Александровна Фолиева. Роль религиозности в развитии личности. Вестник ПСТГУ Серия I: Богословие. Философия.2014. Вып. 6 (56). С. 89–100
8. Richard S. Lazarus, Bernice N. Lazarus. Passion and reason: making sense of our emotions, Oxford University Press. New York, 1994, p: 321
9. S.İ.Seyidov, M.Ə.Həmzəyev. Psixologiya, Bakı-2007, 650 səh
10. Анисимов А.Б. Философия истории и жанровый синтезмартуровской пенталогии Мэри Стюарт. Автореферат, М.: 2007. - 16 с.

Аçarsözlər: Merlin, kral Artur, müşkül vəziyyətə, mənəvi böhran,dilema

Key words:Merlin, king Arthur, difficult situation, moral crisis, dilemma

Ключевые слова:Мерлин,король Артур, сложная ситуация, моральный кризис, дилемма

Моральный кризис человека в исторических произведениях Мэри Стюарт

Резюме

Художественная сила исторических произведений, посвященных правлению короля Артура, ставшая своеобразной визитной карточкой Мэри Стюарт, всегда привлекала внимание читателей. Пенталогия отражает борьбу отважных людей, которые хотят внести ясность в пятый век, который считается самым мрачным периодом в британской истории. Писатель мастерски изображает среду того далекого темного периода и природу людей, а также их психологическое состояние и их взглядов. Благодаря собственной художественной силе писательница умело передает читателям тонкости душевного состояния исторических и легендарных героев, которые всегда были знакомы читателю.

В этих исторических произведениях демонстрируются сложность и напряженность внутреннего мира героев и их напряжение взаимоотношений с людьми которое приводят к нарушению их морального спокойствие. Тяжелый

образ жизни героев и из-за обязанностей, которые герои ставят на задний план своего внутреннего «я», и их безмолвные крики еще более очевидны на примере Мерлина и короля Артура. В этой статье британская писательница Мэри Стюарт описывает причины морального кризиса героев исторического века, в каких случаях и как они продолжают бороться.

Human moral crisis in the historical works by Mary Stewart

Summary

The artistic power of the historical works dedicated to the reign of King Arthur, which has become a kind of visiting card of Mary Stewart, has always attracted the attention of readers. Pentalogy reflects the struggle of brave people who want to bring clarity to the fifth century, which is considered the darkest period in British history. The writer masterfully depicts the environment of that distant dark period and the nature of the people, as well as the psychological state of them and their attitudes. Thanks to her own artistic power, the writer skillfully conveys to readers the subtleties of the mental state of historical and legendary heroes, who have always been familiar to the reader.

These historical works demonstrate the complexity and tension of the inner world of the characters and their strained relationships with people that lead to the disruption of their moral peace. The difficult lifestyles of the heroes and from the duties that the characters put on the back burner of their inner self and their silent screams are even more evidently seen in the example of Merlin and King Arthur. In this article the British writer Mary Stewart describes the reasons for the moral crisis of the heroes of the historical age and in which cases and how they continue to struggle.

Рәйи: filol.f.d. Faiq Şahbazlı